

І.І. Тарасова, канд. екон. наук, доцент

А.В. Усольцев

**Вінницький торговельно-економічний інститут
Київський національний торговельно-економічний університет**

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ
З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ**

Постановка проблеми. Головними передумовами українсько-російського партнерства є спільність і тотожність стратегічних інтересів обох держав в економічній сфері. Інтереси України у відносинах з Російською Федерацією полягають у створенні умов для розвитку довгострокових економічних зв'язків. У цьому контексті набуває значення забезпечення процесу подальшої економізації двосторонніх відносин в усіх галузях міждержавного співробітництва. Розбіжності інтересів України та РФ проявляються в захисті своїх внутрішніх ринків, запровадженні обмежень доступу товарів, послуг, капіталів та робочої сили шляхом прийняття відповідних законів з обох сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність і значущість процесів зовнішньоторговельних зв'язків України та Росії привертає увагу багатьох вітчизняних науковців. Деякі аспекти цієї проблеми розглядають у наукових працях О. Бабаніна, Н. Коніна, К. Павлова, О. Шуило, О. Воловича та ін.

Формулювання цілей статті. Важливим завданням дослідження є аналіз та визначення перспектив розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України з Російською Федерацією та можливі способи їх оптимізації.

Виклад основного матеріалу досліджень. Забезпечення в Україні сприятливого інвестиційного клімату є питанням стратегічної важливості, оскільки він великою мірою визначає динаміку соціально-економічного розвитку країни та темпи модернізації національної економіки.

На сьогодні в Україні вже створено сприятливе правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, ця сфера регулюється Законами України: «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» тощо, якими передбачено:

- державна гарантія захисту інвестицій, незалежно від форм власності;

- відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора;

- повернення інвестиції іноземному інвестору в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі в разі припинення інвестиційної діяльності;

- застосування національного режиму валютного регулювання та справляння податків на території України до суб'єктів підприємницької діяльності або інших юридичних осіб, створених за участю іноземних інвестицій, незалежно від форм та часу їх внесення [1].

Останніми роками Україна здійснила низку успішних кроків на шляху інтеграції до світового економічного простору. У свою чергу це підвищило інвестиційну привабливість України. Серед таких кроків слід назвати:

- визнання ЄС і США ринкового статусу економіки України;

- скасування Сенатом США поправки Джексона-Веніка щодо України;

- підписання з понад 70 країнами світу угод про сприяння і взаємний захист інвестицій;

- укладення 60 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування (усі країни Європи та СНД, а також країни Азії, Північної та Південної Америки і Африки);

- ратифікація Вашингтонської Конвенції 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними суб'єктами господарювання.

Негативні тенденції, які були викликані протягом 2009 р. світовою фінансово-економічною кризою, мали істотний вплив на інвестиційну діяльність як в Україні, так і в інших країнах світу.

Стан торговельно-економічного співробітництва між Україною і Російською Федерацією за січень–вересень 2012 р. відображають дані Держкомстату України.

Протягом 2001-2009 рр. спостерігалось зменшення частки Росії у зовнішньоторговельному обороті України. Так, з 2001 р. по 2009 р. вона зменшилась на 6,1 відсоткового пункту, але у 2010-2011 рр. ми спостерігали стабільну тенденцію зростання частки Росії у зовнішньоторговельному обороті України.

1. Частка Російської Федерації у зовнішній торгівлі України

	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	Січень-вересень 2012 р.
Експорт	25,0	23,8	21,6	24,9	25,7	27,6	24,9	24,3	29,5	31,0	28,1
Імпорт	35,5	36,6	39,2	34,0	29,5	26,7	22,0	27,4	34,7	34,2	31,6
ЗТО	30,0	29,8	29,5	29,4	27,6	27,1	23,3	25,9	32,2	32,7	29,9

Джерело: [2]

2. Показники зовнішньої торгівлі товарами та послугами з Російською Федерацією за 2001-2011 рр. (млн дол. США)

	ЗТО	Експорт	Імпорт
2001 р.	11751,2	5741,0	6010,2
2001 р. / 2000 р. (%)	101,5	103,2	100,0
2002 р.	12069,3	5499,4	6569,9
2002 р. / 2001 р. (%)	102,7	95,8	109,3
2003 р.	15441,2	6505,2	8936,0
2003 р. / 2002 р. (%)	127,9	118,3	136,0
2004 р.	20350,0	8197,9	12152,1
2004 р. / 2003 р. (%)	131,8	126,0	136,0
2005 р.	23350,5	10070,3	13280,2
2005 р. / 2004 р. (%)	114,7	122,8	109,3
2006 р.	26171,5	11787,7	14383,8
2006 р. / 2005 р. (%)	112,1	117,1	108,3
2007 р.	33614,7	16085,4	17537,7
2007 р. / 2006 р. (%)	128,4	136,3	121,9
2008 р.	39900,6	19592,0	20308,6
2008 р. / 2007 р. (%)	118,7	121,8	115,8
2009 р.	25858,8	11963,5	13895,3
2009 р. / 2008 р. (%)	64,7	61,0	68,4
2010 р.	41565,0	18578,0	22987,0
2010 р. / 2009 р. (%)	160,7	155,3	165,4
2011 р.	55523,8	25444,9	30078,9
2011 р. / 2010 р. (%)	133,5	136,9	130,8

Джерело: [2]

У 2011 р. обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з Російською Федерацією становили 55523,8 млн дол. США і збільшилися порівняно з 2010 р. на 13958,8 млн дол. США, або на 33,5 %, у тому числі товарами (без врахування послуг) – на 48952,0 млн дол. США і збільшилися порівняно з 2010 р. на 13322,1 млн дол. США, або на 37,4 %.

Обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з Російською Федерацією за січень-вересень 2012 р. становили 38338,2 млн дол. США і зменшилися порівняно з січнем-вереснем 2011 р. на 2674,0 млн дол. США, або на 6,5 %. Експорт товарів і послуг за січень-вересень 2012 р. становив 17102,8 млн дол. США і порівняно з січнем-вереснем 2011 р. зменшився на 1642,7 млн дол. США або на 8,8 %. Імпорт товарів та послуг за січень-вересень 2012 р. становив 21235,4 млн дол. США і порівняно з січнем-вереснем 2011 р. зменшився на 1031,5 млн дол. США, або на 4,6 %. Сальдо за січень-вересень 2012 р. у торгівлі з Російською Федерацією негативне і становило 4132,6 млн дол. США та збільшилось на 611,2 млн дол. США порівняно з аналогічним періодом минулого року (у січні-вересні 2011 р. негативне сальдо становило 3521,4 млн дол. США).

Товарооборот товарами України з Російською Федерацією за січень-вересень 2012 р. становив 33594,4 млн дол. США і зменшився порівняно з січнем-вереснем 2011 р. на 2680,4 млн дол. США, або на 7,4 %. Експорт товарів порівняно з січнем-вереснем 2011 р. зменшився на 1573,5 млн дол. США, або на 10,7 %, та становив 13101,1 млн дол. США.

У структурі загального українського експорту за січень-вересень 2012 р. товари займають 76,4 % (у січні-вересні 2011 р. –78,4 %) (табл. 3).

3. Структура експорту товарів за групами

Групи товарів	Січень-вересень 2012 р.	Січень-вересень 2011 р.
Продукція машинобудування	39,0%	37,2%
Продукція металургійної промисловості	20,6%	21,4%
Продукція хімічної промисловості	11,7%	8,3%
Продовольство	10,6%	10,3%

Джерело: [3]

Імпорт товарів порівняно із січнем-вереснем 2011 р. зменшився на 1106,8 млн дол. США, або на 5,1 %, і становив 20493,3 млн дол. США.

У структурі загального українського імпорту за січень-вересень 2012 р. товари займають 96,7 % (у січні-вересні 2011 р. – 97,0 %) (табл. 4).

Сальдо у торгівлі товарами негативне і становило 7392,2 млн дол. США та порівняно із січнем-вереснем минулого року зменшилось на 466,7 млн дол. США (у січні-вересні 2011 р. негативне сальдо становило 6925,5 млн дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту у січні-вересні 2012 р. становив 0,64 (у січні-вересні 2011 р. – 0,68).

Україна є важливим торговельним партнером для Росії, перебуваючи на четвертому місці серед торговельних партнерів Росії за період із січня – по вересень 2012 р. з обсягом 33,5 млрд дол., тому варто й надалі підтримувати тісні зв'язки в зовнішній торгівлі та інших сферах міждержавного співробітництва.

4. Структура імпорту товарів за групами

Групи товарів	Січень-вересень 2012 р.	Січень-вересень 2011 р.
Енергоносії	65,7%	68,2%
Продукція машинобудування	11,2%	9,6%
Продукція хімічної промисловості	8,7%	8,4%
Продукція металургійної промисловості	6,8%	7,2%

Джерело: [3]

Таким чином, Україна сподівається гармонізувати взаємодію із зовнішньоторговельними партнерами як на Сході, так і на Заході. Сьогодні торговельно-економічний оборот України розподілений приблизно порівну між країнами СНД та ЄС. Близько 40 % поставок припадає на країни Співдружності незалежних держав, і 30 % торгового обороту України припадає на країни Євросоюзу. В уряді впевнені, що Росія залишається стратегічним партнером України на міжнародній арені, незважаючи на суперечності, що виникають через майбутнє підписання Угоди про асоціацію з ЄС, заплановане на кінець листопада поточного року. Оскільки і Україна, і Росія є членами Світової організації торгівлі, то врегулювання спорів між країнами відбуватиметься за правилами цієї організації. Крім того, можливі інші варіанти: сторони можуть звернутися до економічного суду Співдружності незалежних держав, членами якого вони є, а також досягти взаєморозуміння в ході експертних консультацій. «Нам необхідно

відновлювати і нарощувати обсяги нашого взаємного товарообігу, оскільки це — головне досягнення економічних відносин. Також необхідно зміцнювати коопераційні зв'язки», — зазначив Микола Азаров [4]. Він також звернув увагу, що не тільки Україна в ключових галузях залежить від Росії, але й російські підприємства в енергетиці, транспорті, авіації залежать від України.

Висновки. Головна мета, для якої прагнуть керівники України та Росії, — це повернення позитивної динаміки двостороннього товарообігу, яка дещо знизилася останнім часом і за підсумками 2012 р. становила 45,5 млрд дол. США. Вирішенню поставленого завдання сприяють рішення українського Уряду, який продовжує здійснювати антикризову реформу. Її результатом має стати переорієнтація національного виробництва із сировинних галузей на інноваційні. Завдяки таким структурним перетворенням і трансформаціям економіка країни стає більш самодостатньою, а відносини із зовнішньоторговельними партнерами — більш прагматичними.

Бібліографічний список: 1. Про інвестиційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 47. – ст. 646. 2. Посольство України у Російській Федерації. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Росією. <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/trade> 3. Посольство України у Російській Федерації. Міжрегіональне співробітництво. <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/regions> 4. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

Тарасова И.И., Усольцев А.В. Анализ состояния и перспектив развития внешнеторговых связей Украины и Российской Федерации. Проанализирована внешняя торговля Украины с Российской Федерацией по товарной структуре. Определены основные направления торговой политики Украины по решению существующих проблем.

Tarasova I., Usoltsev A. Analysis of the status and prospects of development of foreign trade relations of Ukraine and the Russian Federation. Foreign trade of Ukraine is analysed with Russian Federation on a commodity structure. The author determined basic directions of trade policy of Ukraine in decision of existent problems.